

Aknay Tibor

Hollómese

Szeptember vége volt. A sötétvörös téglasorokkal keretezett falú iskola épülete hosszan nyújtózott a keskeny Szűrszabó utca árnyékosabb felén, jelezve, hogy még nem csengettek be az első órára. A Nap, mintha így szabták volna járását, éppen akkor billent át a házak felett, megvilágítva a magassíkszínti ablakok tisztasági állapotának hiányosságait. István, a hivatalsegéd – azelőtt iskolaszolga, más néven altiszt – pontban háromnegyed nyolckor kiállt az almazöldre mázolt kapuba, és minden későn jövőtől elkérte az ellenőrzőjét. Többnyire az alsóbb osztályokból kerültek ki az áldozatok, a dörzsöltebb felsősök a hátsó iskolaudvar melletti telek deszkakerítésének kijáró darabjait használva, szó szerint a kertek alatt osontak a helyükre. A telek egy pékséghez tartozott. A pék valamikor az iskola tanulója volt, de az utolsó évben kimaradt, mert az apja évtizedes késéssel tért csak haza a frontról, és az otthoni éhes szájak követelték a kenyeret. Ő volt a legnagyobb a hét testvér közül, így arra a tíz évre ő lett a férfi a családban. A helyzet érdemben azután sem változott. A csonttá soványodott egykori hadifogoly apa csak hazajáró lélek volt abban a műhelyben, amit még a nagypapja építtetett, aki személyesen felügyelte a kemenceraadó mestert, hogy megfelelően végezze munkáját. Az apa naphosszat elüldögélt az egyik sarokban, és nézte a feleségét, ahogyan a dagasztóteknőben dömöcköli, gyúrja, forgatja, alakítja a liszt, a víz, a kovász és só ősidők óta változatlan arányú elegyét. Az asszony is vékony volt, hajdani formáit levéste róla a műhely forrósága, a hajnaltól estig robot. A nagyfiú segített, hiszen jó gyerek volt, de mégis. A ház körül, a kemencénél, már-már az apára emlékeztette az anyát, aki elfogadta, hogy az ember, akit annak idején kikísért a katonavonathoz, nincs többé. Tíz esztendő alatt elfordult a világ tengelye. Péter – így hívták a cipók, veknik és óriás perecek új mesterét, az évek során szinte tökélyre vitte apjától tanult, nagy- és dédapjától örökölt szakmája űzését. Csöndesebb órákon el-elnézte az udvaron szaladgálókat, lassacskán egészen jól kiismerte magát az iskola új életében. A pékműhely mögötti telken átjárókat pedig nem akarta észrevenni. A maga idejében ő sem került az almazöld kapu felé.

A történet idején, pontosabban napjának reggelén, Péter kilépett a műhely ajtaján, megkerülte a házat és szerszámoskamra és a lisztraktár között félúton, felnézett az ereszre. Volt ideje bőven. A hajnali sütés az utolsó morzsáig gazdára talált, a délutániak való csöndesen pihent a dagasztóteknőkben. Az ereszcsontra szemrevételezése talán fölösleges gesztus is lehetett volna, de igazából egy kopott-fekete tollazatú, a képmény tövében szárítkozó madárra figyelt, „aki” széttárt szárnyaival szakasztott úgy nézett ki, mint egykor jobb napokat látott főúr, valamelyik nevesebb kávéház bejáratánál.

Az öreg holló, meglátva az embert, egyetlen, lomha szárnycsapással elrugaszkodva helyéről a bádogeresz szélére szállt, épp szemközt a gazdájával.

– Szervusz, Gazsi! – fordult a madárhoz Péter. – Merre jártál, amióta nem láttalak?

A kérdésre rezignált káromlás volt a válasz, majd újabb lendületvétel után a holló a padlásajtóhoz támasztott létra egyik fokára telepedett. Egyik lábával kapaszkodva, a másikat előre nyújtotta, mintha közölni szeretne valamit. Az ember közelebb lépett a madárhoz. A holló felemelt lábának végén, a karmok tövéénél, a felhasadt bőrből vér szivárgott.

– Látom már, látom. Megint a tilosban jártál, csak azt tudnám, hol. De mindegy is, rögtön kezelésbe veszek. Ne menj sehova.

Péter nem először beszélt a madárhoz. A hollót még egy vándorcirkuszos bízta ideiglenesen a nagyapjára, abban reménykedve, hogy hamarosan visszatérhet állítása szerint legféltettebb kincséért, Gazsiért, aki számtalan produkcióban jeleskedett, de akkori tulajdonosa a frontra mégsem vihette magával. Ez úgy negyven éve történhetett, még az első nagy háború idején.

Az ember egy vászondarabra jódöt öntött, bedörzsölte vele a holló lábát. A madár elröppent a létrafokról, fel a magasba, egyenesen az iskola irányába. Búcsúzóul még visszaszólt gazdájának:

– Merci, Monsieur! – ahogy még a cirkuszban hallotta valamikor, és már el is tűnt az iskolaudvart árnyékával betakaró öreg diófa lombjában.

*

A háromnegyed nyolcas érkezés nem a tanítás miatt volt fontos. Az idő tájt, a Szűrszabó utcai Állami Általános Iskola udvarán – többé-kevésbé szabályos négyszögben felsorakozva, akárha katonai alakuló téren lenne – az iskola valamennyi osztályának valamennyi tanulója, leszámítva a későn jövőket, meredt tekintettel figyelt az udvar egy kitüntetett pontján felállított zászlórúdra, amelyre két, erre a feladatra kiválasztott pajtás összehangzó dobpergetésétől kísérve, kimérten, lassan kúszott föl a csapat piros-fehér-zöld, rőzseláanggal ékesített zászlaja. Az úttörőcsapat alárendelt vezetője jelentett a fölérrendelt vezetőnek, aki mindezt elfogadta, majd megadta az engedélyt arra, ami már amúgy is folyamatban volt. A jelenet végén „a dolgozó népért, a hazáért – Rákossival előre!” lelkesítő jelmondat következett, melyből később kimaradt a dolgozó népbölcs tanítójának neve, de az úton rendületlenül mentek tovább. És ez így ment napról napra, hétről hétre. Ahogyan ezen a szeptember végi reggelen is, mondhatná bárki, aki csak úgy futtában szemlélné az eseményeket, amint azok elhaladnak előtte az idő vasútján. A lokomotív diadalmasan pöfög, az út biztos, csak az a fránya szél ne volna onnan szemből, hogy ne kellene nyelnünk a füstöt.

A dob pergett, a zászló kúszott, majd megállt szárnyaszegetten, valahol az alsó harmadban. A húzó pajtás tanácstalanul körbenézett. A csapatvezető főpajtás intett, hogy rajta, próbálja még egyszer, adjon bele apait, anyait. Úgy is lett. Zászlófelvonó pajtás nekiveselkedett. Egyszerre mindkét kezével. Aztán még rá is csimpaszkodott, teljes súlyával, de az úgy, azaz a felvonás, tapodtat sem haladt előre, jelen esetben fölfelé. A csa-

patvezető főpajtás előbbre lépett valamelyest. Baljával intett a két dobosnak, kezdjék előlről a pergetést. Most már ketten húzták a zászlót, a gyerek és a felnőtt. Néhány hiányos neveltetésű nyolcadikos sikertelenül próbálta megőrizni komolyságát. A főpajtás nyakán már dudorodtak az erek, de a kérdéses vászondarab ugyanott kókadozott, ahol eddig. A nagy dobpergésben meg senki sem hallotta a zászlórúd felső végéről alászálló nyiszogó, szinte már siránkozó hangot, amely előjele, mondhatni ómenje volt a pillanatnyi jövendőnek. A legerősebb, lehangosabb dobpergés kellős közepén, a fortissimo csúcspontján ostorpattogást idéző hang hasította szét a tanácstalanság kárpitját. A zászlóvonó kötélen nem küzdött tovább a reá nehezedő teherrel, megadta magát. A kispajtás jobbra, a főpajtás balra dőlt, a rőzselángos zászló meg befődte őket, mint hősi halottakat az igazi lobogó. Sóhajtságnyi időre csönd lett az iskolaudvaron. Ami utána következett, az nem része a csapatkrónikának. A felsősök nyerítettek, a kicsik eleinte döbbenet nézték, aztán csatlakoztak. Még néhány tanár is kuncogott, leginkább azok, akik nem szívelhették a főpajtást. A nevetés utóbb elült, és a rőzseláng közepén egy viharvert küllemű méretes pocok pillogott a köréje sereglőkre. A nagy kötélrángatás kibillentette a zászlórúd tetején lévő csiga mellőli szorultságából, úgy pottyant alá a nyilvánosság kereszttüzébe. Arról meg, miként került a magasba, Gazsi, a holló tudott volna mesélni, de ő inkább hallgatott. A dolog úgy esett, hogy a madár reggelizni indult a korai órákban, amikor rátalált a kiszemelt áldozatra. Ám vagy ő volt túl lassú, vagy amaz túl gyors, de a történet nem úgy alakult, ahogyan eltervezte. A pocok már a holló karmai közt utazott egy jegenye felé, amikor váratlanul föléledt kábultságából, és beleharapott a madár lábába. Gazsi a hirtelen rátörő fájdalomtól elejtette a zsákmányt, s kénytelen volt végignézni, ahogyan az a gravitáció törvényeinek engedelmességgel a zászlórúd csigaházába csapódik.

A pocok csak ült a rőzseláng közepén. Szeretett volna odébbállni, de csak nézett, nem mozdult. Az egyik takarító felvisított:

– Csapja már agyon valaki!

A sors, a nagy rendező, azonban másként látta jónak a helyzet megoldását. A pocok, úgy látszott, még idejében föléledt a zuhanás okozta sokkból, és hirtelen megugrott, el a seregnyi láb között, ki az iskolaudvar hátsó, pékműhely felőli részére. Rohant, ahogyan a lábai bírták. Ez okozta a vesztét. Gazsi a magasból észrevette egyszer már elszalasztott reggelijét, és ezúttal nem hibázott. Pár perc múlva a holló már a zászlórúd tetején tollászkodott, miként törökverő őse tette a budai várfokon, a daliás időkben. A zászlófelvonó kispajtás is kikecmergett a lobogó alól. Mindenki ment, amerre tehet. Végtere a főpajtás is előkerült s nézte, egyre nézte a felismerhetetlenségig csatakos, sáros, rőzselángos lobogót. Aztán magára terítette a zászlót, leült az öreg diófa alá, és többé nem mozdult. Azóta is ott ül, és várja a dobpergést. Egyedül a holló száll néha a vállára. Felkap egy-egy lehullott diót, azzal elrepül. Egyesek hallani vélik, hogy minden alkalommal így köszöni meg zsákmányát:

– Merci, Monsieur!

Marczinka Csaba

A G. P.-szindróma

*Gavrilo Princip születési jubileumára
és az I. világháború évfordulójára*

Azon a Vidovdanon*, azon a
Vidovdanon mégiscsak: eldőlt minden!
(Ez lett a mi Végzetkapunk, mindhárman
igazán ekkor léptünk túlvilágra)

(hisz a merénylettel voltaképpen
az én életem is befejeződött!)
Nemcsak Ejrópa szívta meg, hanem
én is meg a haverok: Terezín-ben**
a várbörtönben rohadtunk meg élve...
(a „túlkorosakat” meg kivégezték)
Lehet, hogy sokan tényleg elhitték:
mi vagyunk a valódi bűnösök?

Miattunk lett háború – ezt bevették?!
(Ezért lett körülöttünk show s őrület.)
– Vertek meg fotóztak végig minket!
Mi voltunk az „élő bizonyíték”...

(Kamu volt a ciántabletta, csak
valami ócska hashajtót pakoltak.)
Sikertelen volt a „hazavágós”
kísérlet a Nagy Akció után...

Ki is szedtek belőlünk hamar mindent:
verés, éheztetés, sötétzárka
és szomjúság megtette a hatását
(a zsernyákok kaptak szabad kezét).

Nem ítélték halálra „kegyelemből”
– gyötörési plusz-évek, mint „élet”?
(sötétzárka, száraz kenyér, víz,
utóbbi langyos és többnyire piszkos),
ünnepnap, ha normál zárkában vagyok
és jut némi leves is kajának)

De még mindig tűnődöm, utólag:
tényleg MEG KELLETT-E TENNEM vajon?
Vagy csak én hittem, hogy ez tényleg fontos?
(Jugó-Utópia így valósulhat?)
Az igazi szívás: ha nem klappol
igazán a TESTVÉRI JUGÓ HAZA!
(Sikeres Jugoszlávia lehetne,
mi gyilkosság vádjából felmentene...
– ez lenne „utókor ítélőszéke”?)
(ha tényleg létezik ilyen valahol)

S ha egy idő után: mindig összedől
MINDEN? (hatalmi posztoktól függően)
Csak a Miljacka*** vize folydogál
tovább háborún-polgárháborún át...

(Csak a lassú víz örök, mibe talán
egyszer végül végképp beleveszünk.)

*Vidovdan: június 28.-a, Szent Vitus napja.

** Terezín: Theresienstadt

*** Miljacka: Szarajevó folyója.

Az utolsó donyecki partizán

Kiss Rolandnak

„S a várost elfoglalta/
Sok amuri partizán!”

(Amuri partizánok dala)

Múlnak a napok és nem jön
keletről semmi erősítés!
Állunk külső gyártelep mögött,
arcunk gyújtja rakéta s napfény...

Utolsó kalasnyikov, végső
táruk töltényei jönnek:
utána már nem marad erő
távoltartásra – szóródni kell!

(Marad a bujkálás, ha szétszór
maffiakormány kommandós
és zsoldos csürhéje – akkor
elrejt a mocsár és iharos!)